

5775

Torah from Around the World

Tien wonderen werden verricht voor onze voorouders in het Land van Verdrukking. En tien wonderen aan de Zee. Waarom? Omdat mensen geen slaven horen te zijn, maar vrij. Tien plagen kwamen over de mensen van het land van Verdrukking. En tien plagen aan de Zee. Waarom? Omdat ze zelfs de kinderen als slaven onderdrukten.

[Pirke Awot V:5. Uit: Spreuken over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 28 februari 2015 / 9 adar 5775, Tetsavé, Sjemot/Exodus 27:20 – 30:10

Tanach blz. 165 - 172

Haftara: Jesjaja 43:1-20

Tanach blz. 872 - 873

Commentaar: rabbijn Rich Kirschen, directeur van de Israël Programma's van de Union for Reform Judaism

Vertaling: Benjamin Cohen

[Het Engelse origineel](#)

Over broederliefde en sublimering

Laten we eens kijken wat er staat in het Toragedeelte van deze week. Helaas is het een lange en niet zo'n bijster interessante beschrijving van de Hogepriester en de kleren die hij gaat dragen, voorafgaand aan zijn inwijding. We krijgen instructies voor het bouwen van het altaar en we eindigen met precieze details over het gestolde bloed van de offers die rechtstreeks uit een Quentin Tarantino film lijken te komen. (*Pulp Offers?*)

In Sjemot 30:2 bijvoorbeeld: „Het moet vierkant zijn, één el lang en één el breed, en twee el hoog; de horens moeten er één geheel mee vormen.”

Maar wacht! Voordat we in paniek raken en de handdoek in de ring gooien en roepen dat dit maar saai en irrelevant is, moeten we ons herinneren dat het bestuderen van de Tora nooit eenvoudig is geweest - en misschien móet het ook niet eenvoudig zijn. Joden die van Tora houden weten dat wanneer je alleen naar de *psjat* kijkt (de eenvoudige, letterlijke betekenis van de tekst) dat we verloren zijn; dan zijn we als een slecht voetbalelftal dat wordt gedwongen op zijn eigen helft te spelen. Onze opdracht is 'Jews for Exegese' te zijn (in het Engels klinkt het bijna als Jews for Jesus, red.): 'Joden van de Uitleg'. Als we zo'n tekst tegenkomen moet onze eerste reactie zijn dat we dieper in de lagen van de tekst duiken en in de diepere betekenis daarvan. Dit is een parasja die ons aanzet verder te kijken dan de levendige beschrijving van de kleding en het kostuum van de *kohen hagadol* (Hogepriester) en ons vraagt de man onder de priestergewaden te zien. En als er één ding is dat we moeten weten over de Hogepriester in deze parasja, dan is het dat het Aharon is, de broer van Mosjé. Dit is geen onbeduidend detail en mag dat ook een bepalende invloed op ons leven hebben en op het leven van de leiders van ons volk. De Tora weet dit ook en dat is waarom de Tora de vertelling start met het verhaal van het joodse volk dat als familie begint. Maar helaas vertelt het over een zeer ... disfunctionele familie.

Laten we eens kijken:

- Kaïn vermoordt Abel
- Awraham verbant Jisjmaël en Hagar naar de woestijn, een welhaast zekere dood tegemoet
- Awraham vermoordt Jitschak bijna, om zijn toewijding aan God te tonen - herinner je de akeda (het vastbinden van Jitschak)
- Rivka liegt tegen Jitschak
- Ja'akov houdt Jitschak voor de gek
- Ja'akov steelt Esavs eerstgeborenerecht
- Esau probeert Ja'akov te doden
- Laban laat Ja'akov door een truc met de verkeerde dochter, Lea, trouwen
- Dina wordt verkracht door Sjchem en wordt gedwongen haar verkrachter te trouwen
- Sjimón en Levi vragen Sjchem en zijn volk zich te besnijden als teken van verbondenheid met de familie van Ja'akov
- Sjimón en Levi doden daarna iedere man in de stad van Sjchem, terwijl die genezen van de besnijdenis

- De broers van Joseef willen hem vermoorden
- De broers van Joseef verkopen hem als slaaf
- De broers van Joseef liegen tegen Ja'akov over het doden van Joseef
- Joseef pijnigt zijn broers langzaam en neemt Benjamin gevangen alvorens hij in Egypte zijn ware identiteit aan hen onthult.

Laten we eerlijk zijn, er is een heel boek in Tenach nodig om uit te pluizen hoe een familie kan leren enigszins te functioneren. Pas als we bij de zonen van Joseef zijn aanbeland, aan het eind van Beresjiet (Genesis), ontstaat er een zekere normaliteit in de familie, in de zin van hoe broers met elkaar om moeten gaan. Zoals Efrajiem en Menasje bijvoorbeeld, die elkaar volgens de overlevering eerlijk en met respect behandelden. Daarom geven we op Erev Sjabbat (vrijdagavond) de volgende zegen aan jongens: „Dat je als Efrajiem en Menasje moge worden”; en we zeggen niet: „Dat je als Kaïn en Abel moge worden” of „Dat je als Ja'akov en Esau moge worden”, wat raar zou zijn.

Pas wanneer we aan het eind van Beresjiet door hebben hoe een familie te zijn, kunnen we in het boek Sjmot leren hoe we een volk kunnen zijn. Maar zelfs als we volk aan het worden zijn in Sjmot, worden een aantal belangrijke lessen uit Beresjiet niet vergeten in deze parasja. Als we terugkijken op alle vreselijke manieren waarop de broers elkaar behandelden in Beresjiet, blijkt deze parasja ongelooflijk mooi, gegeven de context van de relatie tussen Aharon en Mosjé. Neem nu het bredere verhaal van hoe Mosjé, de meer verhevene van de twee broers, Aharon liefdevol helpt met het kleden in de gewaden van de *kohen hagadol*, de Hogepriester. In tegenstelling tot Ja'akov, die zijn broers kleren aantrok om zijn vader Jitschak te misleiden en het eerstgeborenerecht van zijn broer Esav te stelen, hebben we hier twee broers die erg op elkaar gesteld zijn en elkaar helpen. (Ik heb dit mooie inzicht geleerd van rabbijn Levi Weiman Kelman op een Sjabbatochtend in de Jeruzalemse Joodse Gemeente Kol HaNeshama). Dit is een prachtige maar ingewikkelde verhaalboog, die wordt afgerond met twee broers die een *tikkoen* (herstelactie) doen voor wat hun voorvaderen elkaar aandeden; dit is een belangrijke *kavana* (hier: doelstelling, red.) achter de schitterende beschrijving van de kleding van de *kohen hagadol*.

Er is echter meer dan alleen een mooie *tikkoen*: er is in feite sprake van een weloverwogen machtsverhouding die wordt weerspiegeld in de rollen van Mosjé en Aharon. Mosjé is de leider van het volk, degene die de Tora ontving bij de Sinai, maar hij hoeft geen *kohen hagadol* te zijn - die rol wordt nou juist aan Aharon gegeven. In deze parasja bestaat een

scheiding tussen Kerk en Staat, er is een machtsevenwicht in de Tora. Er is waardering voor het delen van macht en er is erkenning voor het belang van het overgaan van een functionerende en gezonde familie naar een functionerend en gezond volk.

Eén van de meest fascinerende onderdelen van deze parasja komt wellicht aan de orde zodra men een stap naar achter doet en de vraag stelt over de eigenlijke noodzaak voor kohaniem en levieten. Waarom zou het joodse volk de stam Levi uitkiezen om kohaniem (priesters) en levieten (dehulpers van de kohaniem) te worden om voor de offers te zorgen en later de Tempel in Jerusjalajiem te beheren? Blijkbaar gaat dit terug naar onze verhalen uit Beresjiet over broers en zusters, en over Sjimón en Levi. Sjimón en Levi (de naamgevers van de twee stammen) brachten uit wraak voor het verkrachten van hun zuster Dina alle mannen in een stad ter dood (Beresjiet 34:25). Uit deze daden van Sjimón en Levi bleek een affiniteit met geweld en zelfs met razernij. En ook als je naar het verhaal van Mosjé kijkt wanneer hij van de berg Sinaï afdaalt en de Jisraëlieten het gouden kalf ziet aanbidden (Sjemot 32:28), doodt hij 3000 mensen (we horen meestal niet over dit verhaal, maar het is er wel). De Tora maakt duidelijk dat de stammen van Sjimón en Levi grote problemen hadden met het beheersing van hun woede. Als briljante maatregel ten behoeve van de veiligheid van het volk Israëel wordt er een besluit genomen met betrekking tot Sjimón en Levi. Als je ooit naar de kaart van de stammen van Israëel kijkt, zul je zien dat Sjimón een deel van Erets Jisraeel (het Land Israëel) krijgt dat door de stam Jehoeda volledig wordt omringd. Wat zoveel wil zeggen als: we vertrouwen jullie stam, maar niet voor honderd procent; en om zeker te zijn dat jullie je zullen gedragen, worden jullie omringd door de stam Jehoeda. De stam Levi (de stam van Mosjé en Aaron) krijgt vanwege hun geschiedenis geen enkel deel van het land Israëel, maar wordt op een bepaalde manier tot Gods 'speciale helpers' gemaakt. Net als het kind dat zich misdraagt in de klas wordt er een poging gedaan hun agressie voor gezondere en productievere doelen aan te wenden. En onthoudt wat de kohaniem uiteindelijk doen: zij snijden de hele dag door dieren aan stukken (met dank aan mijn studievriend in het Grand Café aan de Beth Lechemweg). Noem het reactievorming of sublimatie, maar het heeft iets fascinerends om de meest gewelddadige broer/stam tot priesters te maken.

En dus overdacht Aharon, Mosjé's broer de *kohen hagadol*, onder al zijn priesterlijke gewaden: „Hier ben ik Aharon ... voortkomend uit deze vreemde familie, die op een of andere manier zaken heeft rechtgezet, bezig met het uitvinden hoe je macht op een effectieve, efficiënte, slimme en eerlijke manier kunt uitoefenen. Hoe onderken ik al deze brandende

boosheid en al deze woede die deel uitmaken van mijn familie? En hoe geef ik dit alles richting zodat het iets waardevols en betekenisvols wordt?” Op dat moment keek Aharon op en zag zijn broer Mosjé, en hij wist dat het goed zou komen.